

только первой стимулирующей реплике, но и второй реплике диалога – реплике-реакции.

Большое место в пособии отводится национальной специфике этикета.

Особенностью данного учебного пособия является то, что теоретические вопросы, связанные с категорией этикетности, и стилистика этикетных форм исследуются не только на материале русской разговорной речи, но и на материале произведений русских писателей 19-го–20-го веков. Автор исходит из правильной предпосылки, что для языкового учебного процесса первостепенное значение имеет тот факт, что в художественном произведении язык отражен тройко – как живая речь, как литературная норма и как произведение искусства.

Отрывки из произведений писателей 19-го века и 20-х годов 20-го века позволяют восстановить сложную систему этикетности изображаемого периода. Они могут быть использованы также как материал по истории русского речевого этикета.

Используемые примеры из произведений современных прозаиков и поэтов, отражающие современную речь, имеют своей целью показать употребление выражений речевого этикета в живой речевой действительности.

Предлагаемое учебное пособие помогает проникнуть в тайны языка художественных произведений русских писателей, представить в полном объеме категорию этикетности, определить особенности речевого этикета в художественном тексте.

Представленный материал представляет интерес прежде всего для филологов-русистов, преподавателей и студентов вузов, студентов-иностранцев, а также всех, кто интересуется проблемами речевого общения, как материал, необходимый для понимания текстов художественной литературы и устной речи носителей русского языка.

Учебное пособие предназначено для использования в вузах, средних учебных заведениях и на курсах русского языка как иностранного как в СНГ, так и за его пределами.

Йиржи Газда

Nová skripta k výuce ruštiny pro začátečníky jako volitelného předmětu na vysokých školách

Svobodová, J. – Rykovská, M.: Ruský jazyk pro začátečníky, I. a II. díl. Západočeská univerzita v Plzni, 2000, 95 a 91 stran.

Plzeňské rusistky J. Svobodová a M. Rykovská si zadaly dosti obtížný úkol – sestavit učební pomůcku pro výuku ruského jazyka u studentů-záčátečníků, kteří ruštinu studují na Pedagogické fakultě ZČU jako volitelný předmět. Pro začátečníka představuje značný problém nejen ruské písmo, ale i výslovnost a intonace, takže promyslet koncepci úvodních lekcí v takovýchto učebních materiálech je skutečně nelehké.

Jak autorky samy předesílají, jejich záměrem bylo především rozvíjení komunikačních schopností a dovedností studentů a hlavním cílem pak praktické zvládnutí ruského jazyka jako prostředku komunikace. Tomuto cíli podřídily i výběr a uspořádání učiva, jeho výklad a procvičování.

První díl skript obsahuje šest lekcí, klíč k vybraným cvičením a jako přílohu 5 stran pro nácvik psaní a čtení azbuky. Lekce jsou zaměřeny na běžná lexikálně konverzační témata, jako je seznamování, rodina, návštěva u známých, orientace ve městě a doprava, nákupy a oblékání. Na začátku každé lekce uvádějí autorky stručný přehled probírané lexikální a gramatické látky. Výklad a nácvik gramatických jevů je prováděn výběrově a zaměřuje se na zvládnutí základních praktických znalostí v oblasti jazyka (výslovnost, pravopis a gramatika). Cvičení a texty jsou opatřeny přízvuky, což je zejména pro počáteční etapu výuky ruského jazyka velmi důležité. Textový materiál a dialogy seznamují s kulturou země a dávají možnost rozvíjení dialogické i monologické řeči.

Autorky se snažily o propojení gramatických a lexikálně gramatických cvičení s konverzačními tématy, tam, kde je to funkční, uplatňují porovnávání ruštiny s češtinou; nácviku daného jevu předchází jeho stručný popis, charakteristika. Učební materiály jsou oživeny podle technických možností autorek symboly a obrázky, což stránky vhodně člení.

Velkým kladem je snaha o pestrost textů a cvičení. Zařazené texty jsou vtipné, svěží, nechybí ani anekdoty a zábavné úkoly, ovšem propojované s probíranou látkou. V některých případech dokonce z anekdoty vychází nácvik gramatických jevů či slovní zásoby. Autorky zařadily ruská přísloví, zajímavé informace o původu slov či frazeologismů, zajímavosti z ruských reálií, ve slovní zásobě nezapomínají na aktuální výrazy (např. *картофель-фри, фритюры, микроволновая печь, супермаркет, пиццерия, бутик, пластиковые карточки*, aj.), zařazují cvičení na opakování látky předeslých lekcí. Velice užitečná jsou cvičení zaměřená na odhad významu jednotlivých slov či celých vět nebo celků podle kontextu nebo na základě předchozích znalostí.

Jako poněkud předimenzovaná se jeví první lekce, kde se posluchači teprve učí číst a psát v ruštině. Je zde poměrně velké množství gramatických pouček – kromě pouček vztahujících se k výslovnosti jsou studentům předkládány k osvojení jevy z morfologie a syntaxe: vynechávání sponového slovesa *быть* v přítomném čase, vyjádření protikladu, časování nejjednodušších (tedy beze změny kmenové souhlásky) sloves 1. časování v čase přítomném i minulém, rozdíly v rodě podstatných jmen mezi češtinou a ruštinou, 3. pád sg podstat. jmen mužského a ženského rodu, časování nepravidelných sloves *идти* a *есть*, číslovky od 1 do 20 (pouze v 1. pádě), 6. pád podstat. jmen mužského rodu včetně odlišné koncovky v případech *в лесу, в саду* a včetně rozlišování používání předložek *в* × *на*. Záleží samozřejmě také na tom, kolik vyučovacích hodin má být této lekci věnováno.

Na I. díl těchto skript navazuje souběžně vydaný díl II. Učební materiál je rozvržen do 7 lekcí zaměřených na další témata z každodenního života: péče o zdraví, povolání, zevnějšek a charakterové vlastnosti, sport, roční období, počasí a svátky, aj. a je opět doplněn klíčem k vybraným cvičením. Cvičení a texty jsou opatřeny přízvuky, ovšem u již známé slovní zásoby přízvuky nebývají uváděny. V úvodu každé lekce je opět

zařazen stručný přehled probírané látky. Stejně jako v I. díle vzniká i zde otázka, zda by nebylo účelnější zařadit tyto přehledy také do obsahu skript, aby tak studentovi byla umožněna snadná orientace.

Druhý díl těchto skript dává posluchačům dobrou možnost rozvinout své dovednosti komunikace v ruském jazyce, rozšířit své znalosti z ruských reálií. Studenti se naučí kromě nových slovíček a gramatických jevů také řadě praktických věcí: naučí se v ruštině oslovovat, psát adresu na dopis do Ruska, sestylizovat blahopřání a poděkování, vzkaz, žádost, aj. Autorky neopomíjejí ani nácvik a opakování výslovnosti a pravopisná cvičení. Podobně jako v I. díle i zde je zařazena celá řada pěkných, zajímavých, humorných textů, informací o ruské kultuře, literatuře, lidovém umění, reáliích zeměpisných, historických, politických, aj., kterým jsou ostatně věnovány celé dvě lekce (5. a 6.). Vynikajícím nápadem bylo zařazení lekce s tématem: *Что показать друзьям?*, kde se studenti v ruštině dozvědí spoustu zajímavostí o západních Čechách a získají řadu tipů, kam zajít a zajet se svými zahraničními přáteli, co jim ukázat a co jim k tomu povědět.

V některých lekcích je však obsaženo hodně gramatických pouček, hodně výkladu a málo cvičení na předkládanou látku – např. na s. 62–63 (skloňování podst. jmen středního rodu *правило, поле, произведение*), na s. 76 (*Познámky ke skloňování jmen místních a osobních*), aj. Při výuce bude zřejmě potřeba vykládanou látku doplnit o bohatší procvičování.

Jak autorky samy uvádějí, byly omezeny stanoveným rozsahem publikace, což je zřejmě i důvod toho, proč tato učební pomůcka neobsahuje žádné shrnutí slovní zásoby, ať u jednotlivých lekcí či jako slovníček pro celá skripta.

Rozhodně lze říci, že autorky vypracováním těchto skript splnily svůj záměr vytvořit učební texty, podle nichž by studenti mohli zvládnout základy ruského jazyka a naučit se komunikovat v ruštině v běžných situacích. Předkládaná skripta lze uvítat jako potřebnou a užitečnou pomůcku pro výuku ruštiny na vysokých školách.

Marta Vágnerová